

DIN CORESPONDENȚA PRIMPRETORULUI NICOLAE TURUCU - PLASA BAIĂ DE CRIȘ - PRIVIND REALIZAREA BUSTULUI LUI AVRAM IANCU ÎN 1925

Viorel Vânătoru

Dezvoltând prevederile art. 14 din Constituția din 29 martie 1923, privitoare la împărțirea teritorial-administrativă a României, Legea pentru unificarea administrativă din 14 iunie 1925 stipula în art.1 că "teritoriul României se împarte, din punct de vedere administrativ, în județe și județele în comune", iar în art. 5 se arată că "pentru înlesnirea controlului, supravegherea aplicării legilor și buna îndrumare a administrației, județele se împart în circumscripții numite plăși, cuprinzând mai multe comune, iar comunele urbane în circumscripții numite sectoare". Prefectul, potrivit aceleiași legi, era "reprezentantul puterii centrale în întreg județul și își exercita atribuțiunile sale fie direct, fie prin subprefect, pretor, polițai și notari"¹. Legea mai prevede în cap. III, intitulat "pretorul și plasa", în art. 355-365, atribuțiile pretorului care fiind sub ordinele directe ale prefectului executa hotărârile consiliului și ale delegației județene în plasa respectivă. Pretorii, erau îndatorați a îndruma, supraveghea și controla administrația comunelor din plasa fiecăruia, și, de asemenea, de a cerceta starea morală și materială a populației, igiena și salubritatea comunelor, condițiunile economice și culturale ale sătenilor. Pentru o mai bună funcționare a administrației locale, pretorul era obligat ca, o dată la două luni, să convoace pe primari, notari și pe ceilalți funcționari din circumscripția sa, pentru a se sfătui împreună asupra chestiunilor de ordin administrativ, sanitar, economic și cultural. Mai mult ca sigur că în virtutea acestor prerogative conferite de lege a acționat și Nicolae Turucu în 1925 în chestiunea realizării unui nou bust al lui Avram Iancu .

Din scrisori aflăm că primpretorul Nicolae Turucu a ținut o strânsă legătură cu profesorul universitar Silviu Dragomir din Cluj, cu Octavian Goga, cu dr. Lupaș dar și cu sculptorii Paciurea și arădeanul Geza Rubetaey² în vederea realizării proiectului său de ridicare a unui nou bust al lui Avram Iancu în Baia de Criș. Întrucât vechiul bust executat de sculptorul Romulus Ladea în anul 1924, cu prilejul aniversării centenarului nașterii lui Avram Iancu, "n-a succes" , după cum se exprima N.Turucu, "greșeala trebuia reparată"³. Pentru a realiza această dorință, în anul 1925, Nicolae Turucu constituie un comitet de inițiativă al cărui președinte de onoare era prefectul județului Hunedoara Gheorghe Dubleșiu, iar președinte executiv era primpretorul Nicolae Turucu⁴. În calitate pe care i-o conferea președinția Comitetului de inițiativă N. Turucu a mobilizat pretorii, notarii, secretarii sâtești din localitățile plășii Baia de Criș, a corespondat cu Prefectura județului Hunedoara în vederea strângerii fondurilor bănești necesare ridicării unui nou monument al "marelui erou" care a fost Avram Iancu. Cea mai mare parte din corespondență o constituie scrisorile adresate sculptorului Comeliu Medrea, sculptor ce-i fusese "recomandat de dl. profesor universitar dr. Silviu Dragomir din Cluj"⁵.

Un pasaj extrem de interesant se desprinde din scrisoarea adresată subprefectului județului Hunedoara în care Nicolae Turucu scrie următoarele: "Cu formarea lucrării a fost încredințat sculptorul C. Medrea din București. Costul lucrării din bronz face 60.000 lei plus 15.000 lei costul unui basorelief reprezentând "lupta de la Fântânele", iarăși din bronz care se va așeza în piatra soclului. Bustul este de mărime corespunzătoare și deci proporțională. Ambele lucrări sunt de o valoare reală artistică, după cum reiese din scrisorile domnilor Ghica, dr. Lupaș, prof. Univ. și dl. Paciurea, profesor la Școala de Arte frumoase din București, care solicitați fiind de noi, au văzut și admirat lucrarea. Vă înaintăm în copie aceste scrisori"⁶.

Lucrarea realizată de sculptorul Medrea urma să fie evaluată din punct de vedere artistic de un juriu format din oameni competenți în cauză. "Nicolae Turucu propune ca membri ai amintitului juriu pe dl. Iorga care se află în permanență în București" sau pe "dl. dr. Lupaș care este deputat"⁷.

¹ Hamangiu, C., Codul general al României, vol. XVII, 1929, p. 996 și urm.

² Anexa 1, Arh. Nat. Deva, fond Pretura plășii Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 1 originală.

³ Anexa 2, idem f. 10, ciomă.

⁴ Anexa 3, idem , f. 4, ciomă

⁵ Anexa 4 și 7, idem , f. 7 și 8.

⁶ Anexa 5, idem , f. 8, ciomă

⁷ Anexa 9, idem , f. 3

În conformitate cu aceleași prerogative conferite de lege, peste 18 ani, mai precis în 1943 același pretor Nicoale Turucu va trimite prefectului județului Hunedoara un raport privind arondarea plășilor, raport care preciza următoarele despre plasa Baia de Criș: "Domnule Prefect, la ordinul D-voastră cu No. 9712 privitor la arondarea plășilor bazat pe ordinul Ministerului de Interne cu No. 837 P. din 16 aprilie 1943, avem onoare a Vă raporta următoarele: Plasa Baia de Criș, având reședința în Baia de Criș, datează din vremuri vechi, confruntându-se cu primele începuturi de administrație încă în fosta monarhie Austro-Ungară. Această plasa a fost compusă până mai ieri-alaltăieri din 34 comune, care în ultimii ani, prin arondările făcute, s-a transformat în sate, reducându-se mai întâi la un număr de 23 comune, iar cu prima a.c. la 7 comune și 27 sate. Prin această ultimă arondare s-a micșorat, este adevărat, numărul comunelor în mod simțitor, dar nu s-a micșorat și nici nu s-a putut micșora însă importanța plășii ca unitate administrativă de îndrumare, control și desconcentrare și nici din celelalte puncte de vedere, fiindcă nici numărul populației și nici teritoriul plășii nu a fost redus, iar ultima arondare s-a făcut în prim loc cu titlu de experiență și în mod provizoriu datorită imperfecțiunii Legii administrative și a sistemului practicat prin ea și pentru a înconjura cheltuieli inutile cu înființarea, acum în timp de războiu, de noi posturi în număr egal cu comunele existente, potrivit dispozițiilor în vigoare, care prevăd ca fiecare primărie să-și aibe hotarul și cancelaria ei. De altfel, arondări noi se pot face și de acum înainte mai ales că populația are o aversiune pronunțată față de sate, iar starea lor materială fiind astăzi mult îmbunătățită, s-ar putea înființa un număr mai mare de comune din actualele sate prin transformare, lucru ce se va și întâmpla în cursul acestui an, cu atât mai vărtos că atașarea plășii noastre la plasa Brad ar însemna formarea unei plăși foarte întinse ca teritoriu și având sediul la o depărtare prea mare încât ar deveni inaccesibil populației, zădărnici și făcând imposibil orice contact al ei cu instituțiile și conducătorii lor spre a-și rezolva multiplele ei afaceri. Credem că nu acesta este scopul urmărit.

Plasa Baia de Criș are peste 22.000 locuitori români-moți. Comunele și satele ei sunt răsfirate pe o distanță mare, răvășite printre munți și văi, a căror inspecție întâmpină mari dificultăți, plasa având o rază de circa 50/50 km atingând vârful muntelui "Găina" cu vechile lui târguri tradiționale. După revoluția din anul 1848/49, aci pe culmile acestui munte s-a întâlnit Avram Iancu cu împăratul Francisc Iosif.

Comuna istorică Baia de Criș ca reședință a plășii a fost pe vremuri capitala județului Zarand având administrație românească și este astăzi un centru sanitar, școlar, comercial și natural important spre care converg toate interesele unei populațiuni destul de numeroasă, nu numai de pe teritoriul plășii, ci și din plășile învecinate, fiindcă are târguri săptămânale și mai multe instituțiuni de Stat, a căror rază de activitate se extinde prin tradiție în întreg cuprinsul plășilor învecinate aflătoare nu numai în județul nostru ci și în județul Arad și care odinioară au format vechiul și istoricul Comitat al Zarandului.

Aceste instituțiuni sunt: Spitalul de Stat cu peste 40 de paturi, cu mai mulți medici și Școala Tehnică Industrială de gradul I cu 6 clase care își are recrutați elevii în număr de circa 160 din întreaga regiune aceasta de Moți din munții Apuseni. Aceste două instituțiuni au fost tot timpul ajutate și susținute de Pretură. Localurile lor au fost construite de populație la inițiativa Preturii.

În afară de aceste instituțiuni comuna Baia de Criș mai are încă o serie întreagă de instituțiuni vechi cum sunt: Judecătoria de Ocol Baia de Criș cu 3 judecătoria, Ocolul Silvic, Percepția de Circumscripție, o școală primară cu 3 învățători, o Circumscripție Sanitară, Secție și post de Jandarmi, Notariat public, Oficiu Poștal și telefonic. Medic Veterinar, iar noi oficii sunt: Ocolul Agricol, Controlorul Financiar, Agenția de Precepție, Cenzor Statistic. În afară de acestea la reședința plășii, în comuna Baia de Criș, se mai află 3 Biserici și o Mănăstire, două Bănci și diferite întreprinderi comerciale și industriale.

Prin desființarea Preturii s-ar ajunge în mod sigur și la desființarea acestor instituțiuni de Stat, aflătoare la reședința plășii și dependente de aceasta, de o importanță covârșitoare, ele satisfacând necesitățile arzătoare, de viață reală, a regiunii, și pe care le-am înșirat mai sus, producându-se prin aceste modificări și schimbări ale împărțirii administrative, confuzii, încurcături și chiar agitații, mai ales că politica de conformism cere și ea în mod imperios ca diferitele circumscripții aparținând celorlalte Ministere să fie suprapuse și să ființeze la sediul plășii, iar interesele vitale ale moților din această plasă și chiar din celelalte plăși învecinate, adică de pe întreg teritoriul vechiului și istoricului Zarand, în caz de desființare vor fi mortal lovite și nemulțumirea populației, deja agitată, mult sporită, fiind văduvită de vechile ei instituțiuni pe care le avea la îndemână și care – unele dintre ele, cum este Pretura cu local propriu datează cu mult înaintea legendarului Erou Avram Iancu, care aci a luptat și murit și aci își doarme somnul de veci, în această plasă istorică, în cimitirul de la Țebea la umbra falnicului gorun al lui Horea.

Raportăm totodată că plasa noastră, până anul trecut, a purtat numele Eroului Avram Iancu.

Bazați pe motivele invocate de noi mai sus avem onoarea a Vă ruga d-le Prefect să binevoiți a interveni locului în drept în sensul arătat de noi în cuprinsul acestui raport.

Pretor :
Nicolae Turucu ⁸

Așadar acesta este raportul întocmit de Nicolae Turucu în anul 1943, o adevărată sinteză privind plasa Baia de Criș sub aspect economic, administrativ, instituțional etc.

Din documente mai aflăm că "fondurile necesar formării a doua oară a bustului marelui nostru erou Avram Iancu s-au strâns cu destule greutate, iar bustul era terminat în mod sigur la data de 21 octombrie 1925 fapt dovedit și de scrisoarea sculptorului C. Medrea din 3 noiembrie care spune ca bustul a fost în ziua de 21 octombrie expediat pe numele D-voastră cu mare viteză, am și acum scrisoarea de trasură"⁹.

Menționăm că documentele inedite se află în pastrare la Arhivele Naționale Deva. De asemenea, am considerat că documentele privind acțiunea culturală inițiată de primpretorul plășii Baia de Criș să fie redată integral, în anexe, la sfârșitul lucrării pentru ca, cititorul parcurgându-le să-și poată forma propria opinie.

⁸ Arh. Nat. Deva, fond Prefectura județului Hunedoara, dosar 43/1943, f. 1-4.

⁹ Vezi anexele 10-12, idem, f. 14, 11, 9-10.

ANEXE

I

Domnule Primpretor,

Referitor la invitarea Dvoastră plăcută am onoarea a vă înainta 2 feluri de fotografii despre modelul statuetei lui Avram Iancu. Deocamdată alăturez desemnul care arată mărimea reală a statuetei.

Acest mic model l-am făcut după un portret prea răspândit - care se găsește și în biroul Dvoastră - pentru aceea am ales tabloul acesta făcut despre Avram Iancu, după ce am crezut (că e) cel mai bun pentru a putea constitui portretul idealizat al eroului național. Semnez că fotografia niciodată nu arată plasticul care îl întrunește într-o statuie.

Rugându-vă să binevoiți a mă încunoștința despre sosirea fotografiilor și despre cauza statuetei rămân

Cu deosebită stimă,

Géza Rubaetaey, sculptor

Arad, 1925 la 19 ian.

Arh. Nat. Deva., fond Pretura plasei Baia de Cris, dosar 2/1925, f. 1, original.

Copie.

II

Stimate Domnule Sculptor !

La recomandăția D-lui Profesor universitar Dr. Silviu Dragomir din Cluj mă adresez D-voastră cu toată încrederea în următoarea chestiune:

După cum poate știți în comuna Baia de Criș, jud. Hunedoara la inițiativa subsemnatului s-a adunat un fond și s-a ridicat bust marelui nostru erou "Avram Iancu", primul bust a lui Iancu pe pământul românesc. Lucrarea s-a executat de sculptorul R. Ladea din Arad, dar n-a succes deloc. Greșeala așadara va trebui s-o reperam. Dorința noastră este ca să se formeze o lucrare cu adevărat artistică. Am fi foarte fericiți dacă D-voastră a-ți lua angajamentul formării acestei lucrări în condițiunile fixate în mod reciproc. Vă alăturăm în copie opinia D-lui Prof. Dragomir relativ la modul cum să fie formată lucrarea. De altfel am auzit ca ați fost premiat la concursul pentru statuia lui "Avram Iancu" din Cluj și astfel sunteți în deplină cunoștință de cauza în ce privește fizionomia marelui erou, lipsind cu desăvârșire fotografiile antice ale lui Iancu.

Vă alăturăm și un desemn al soclului cioplit din piatră pe care se va așeza bustul; pentru a vă putea face o opinie referitor la dimensiunile bustului. Mai dorim apoi ca bustul să se isprăvească cât mai repede, posibil. De fondul necesar cheltuielilor dispunem. Ar trebui numai să știu și prețul aproximativ al lucrării. Lucrarea se va executa din bronz. În caz de lipsă dispunem și noi de circa 75 kg. bronz, materialul bustului vechiu. În consecință vă rugăm să ne răspundeți la această scrisoare, arătându-ne și modul cum am putea intra în pertractări. Va trebui eventual să veniți D-voastră la fața locului sau noi să mergem la București, sau chestiunea prețului și condițiunilor să le fixăm în prealabil pe cale de corespondență, rămânând apoi ca să eșiti la fața locului când vom fi aproape înțeleși. După cum doriți D-le Sculptor !

Fiind chestiunea bustului de o importanță mare națională și interes românesc, având a se ridica în țara Zarandului în Munții Apuseni vă rog foarte mult să dați atențiunea cuvenită cererii noastre și să ne stați în ajutor.

Baia de Criș, la 1 Aprilie 1925

Al d-voastră cu toată stima, Nicolae Turucu, primpretor

m.p. Baia de Criș, județul Hunedoara

Arh. Naț. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 10.

III

Mult Stimate D-le Medrea !

Am primit scrisoarea D-voastră și sincer vă comunic că mi-a pricinuit o nedescrisă bucurie văzând în D-voastră adevăratul artist și român, care cu însuflețire primește încredințarea lucrării cerute de noi care va fi înălțată într-un orașel din cel mai istoric colț al Transilvaniei.

Condițiunile propuse de D-voastră le primim cu o singură nouă condițiune și anume: lucrarea când va fi gata din lut sau ghips (înțeleg înainte de turnarea ei în beton) să fie expusă opiniei unei comisiuni ca să se poată pronunța pro sau contra. Cred că aceasta nu e nici o piedică pentru ca între noi să nu abvie înțelesul dorit. Ar fi suficient dacă bunăoară Dl. Dr. Silviu Dragomir prof. Cluj, sau Dl. Nicolae Iorga, care se află în București s-ar pronunța pentru primirea lucrării. Eventual vom putea tranșa această chestiune și în alt mod după cum și D-voastră veți crede de bine. Țin foarte mult ca înțelesul dintre noi să se facă cât mai în grabă și de aceea vă rog să-mi dați răspunsul D-voastră cu lămuririle de lipsă. Cât privesc condițiunile de plată sunt pe deplin de acord cu o mică modificare ca jumătate din costul bustului să se achite când lucrarea va fi gata din lut sau ghips și primită de comisiune, iar 10.000 lei în cursul turnării și restul la predare.

Domnule Sculptor ! Să nu vă supere modificările aduse de mine în condițiunile fixate de D-voastră, deoarece Dl. Prefect D. Gheorghe Dubleşiu, care este Președinte de onoare al Comitetului de inițiativă prezidat de mine, încă din iarna mi-a pus în vedere că numai în baza acestor condițiuni să încredințez formarea bustului din motiv că lipsesc fotografiile autentice. Eu cred că aceste sunt mai mult formalități pe care D-voastră le cunoașteți mai bine și care nici într-un caz nu vor putea împiedica facerea înțelesului, dată fiind însemnătatea și importanța scopului urmărit.

Primiți asigurarea stimei și respectului ce vă port,

N. N. Turucu

Arh. Naț. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 4, ciomă.

IV

Mult Stimat Domnule Profesor !

La recomandajia D-voastră am încredințat formarea lucrării bustului eroului Avram Iancu Dlui C. Medrea sculptor, București str. Sălcilor nr. 29. Cum tocmai astăzi am primit o scrisoare de la sculptorul C. Medrea în care mă avizează că lucrarea este aproape gata și deoarece atât sculptorul cât și eu dorim și ținem foarte mult la faptul ca și D-voastră să vedeți modul cum sculptorul a înțeles formarea acelei lucrări, vă rog respectuos ca ocazional, dacă mergeți la București, să cercetați negreșit pe Dl. Medrea pentru a vedea lucrarea și a vă spune opinia.

Baia de Criș, la 10 Iunie 1925.

Al Dvoastră cu deosebită stimă Nicolae Turucu m.p.
primpretor în Baia de Criș.

Dlui Dr. Silviu Dragomir, profesor universitar,
Cluj

Arh. Nat. Deva, Fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 7

V

Dlui Subprefect ,
Deva

În referire la rapoartele noastre anterioare avem onoarea a vă ruga să binevoiți a semna suma de lei 35.000 aprobată deja de Dvoastră și Domnul Prefect pe seama ridicării în Baia de Criș a unui bust a lui Avram Iancu, deoarece după cum v-am raportat verbal la timpul său, această lucrare va fi terminată la sfârșitul acestei luni. Anticipațiile de bani date sculptorului le-am ridicat din bancă și prin umare am dorit – nemaiputând suporta interesele mari ce le plătim – ca să ne achităm de aceste datorii.

Cu formarea lucrării a fost încredințat sculptorul C. Medrea din București. Costul lucrării din bronz face 60.000 lei plus 15.000 lei costul unui basorelief reprezentând "lupta de la Fântănele", iarăși din bronz, care se va așeza în piatra soclului. Bustul este de o mărime corespunzătoare și deci proporțională. Ambele lucrări sunt de o valoare reală artistică, după cum reiese în mod evident din scrisorile Dlor Goga, Dr. Lupaș, Prof. Univ. și Dl. Paciurea, Profesor la Școala de Arte frumoase din București; care, solicitați fiind de noi, au văzut și admirat lucrarea. Vă înaintăm în copie aceste scrisori.

Apelând la sentimentul dvoastră de bun român, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a semna suma de 35.000 lei în scopul arătat mai sus.

20. VIII. 925

N. Turucu

Arh. Nat. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 8, ciomă.

VI

Dlui Prefect
Deva

În referire la ordinele Dvoastră anterioare avem onoare a vă raporta că formarea lucrării bustului eroului Avram Iancu din Baia de Criș am încredințat-o sculptorului C. Medrea din București. Această lucrare va fi terminată pe la finele lunii August a.crt. Până în prezent a fost văzută și admirată de Dnii Goga, Dr. Lupaș, Prof. Univ., și Paciurea Prof. la Școala Bele-Arte din București. Acest fapt reiese din scrisorile dumnealor pe care vi le alăturăm în copie. Mai rămâne ca să-și dea opinia și Domnul Ministru Lepadatu, eventual și alți domni competenți în cauză.

DI. sculptor C. Medrea ne-a fost recomandat de DI. Prof. Dr. S. Dragomir din Cluj și este unul dintre cei mai buni și cunoscuți sculptori din București. La concursul pentru ridicarea unei statui a lui Avram Iancu în Cluj, a fost premiat pentru lucrarea prezentată de ea juriului.

Lucrarea aceasta a bustului se va așeza de noi pe soclu probabil în cursul lunii septembrie, după părerea noastră fără serbări.

În consecință avem onoare Domnule Prefect a vă ruga să binevoiăți a ne da îndrumările ce credeți de cuviință în cauza pentru a ne conforma lor.

Notăm că am mai comandat pe lângă bust și un basorelief din bronz, reprezentând lupta de la Fântânele, care se va așeza în piatra soclului. Ambele lucrări au fost văzute și de subsemnatul.

20. VIII. 925

N. Turucu

Arh. Nat. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 8.

VII

Toți notarii

Sunteți invitați ca în termen de 10 zile să solviți fără amânare suma prevăzută în bugetul comunelor pentru ridicarea bustului lui Avram Iancu în Baia de Criș.

Notariatul Tebea va completa suma cerută de noi din speșele neprevăzute, deoarece este singurul notariat care și-a luat în buget în întregime suma hotărâtă de noi (comitetul de inițiativă) și aprobată de Dnii Prefect și Subprefect.

20. VIII. 925

N. Turucu

Arh. Nat. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 8, ciomă.

VIII

Mult Stimate Domnule Medrea !

Am primit scrisoarea D-tale și mă bucur că lucrarea bustului va fi terminată cu finele lunei curente. Sunt însă unele divergențe și anume:

Nu am cunoștință că între noi să se fi stabilit anterior înțelesul în felul ca noi să ridicăm bustul de la D-voastră în București, era, din contra, vorba că D-voastră să veniți să-l așezați la Baia de Criș, cu atât mai vârtos deoarece întâia oară soclul va trebui să sufere unele modificări esențiale, prin care fapte întreaga chestiune se va schimba; a doua oară se vor face probabil și serbări în fine după cum ne-a fost înțelesul, dorim ca bustul să fie așezat de mâna D-voastră la locul lui.

Cât privește prețul noi rămânem (ca) pe lângă prețul cerut de D-voastră și anume: 55 - 60.000 pentru bust și 15.000 lei pentru basorelief; din suma aceasta însă de 15.000 lei se subtrage 5.000 lei drept preț la vechiului bust /bronz/ trimis D-voastră spre utilizare după cum ne-ați scris.

Acum trec la o altă chestiune. Vă rog necondiționat să ne procurați și din partea Dlui Ministru Lepedatu scrisoarea cerută de noi, în care să vedem și părerea Dumnealui, fiindu-ne foarte prețioasă în cazul de față, mai ales că Dl. Ministru al Artelor va vedea bustul turnat gata în bronz.

Dle Medrea: în ce privește chestiunile mai sus înșirate întrucât veți avea ceva nedumerire vă rog să ne comunicați imediat pentru a va putea clarifica, respectiv a face un înțeles definitiv.

Primiți vă rog considerația distinsei stime ce vă port.

Baia de Criș, la 28 August 1925, al D-voastră cu stimă

Nicoale Turucu, primpretor

Arh. Nat. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 5 copie.

IX

Mult Stimate Domnule Medrea !

Am primit scrisoarea D-voastră și am convenit asupra propunerii făcute de D-voastră ulterior, ca cele 10.000 lei să vi le anticipăm. Cu poșta de ieri v-am și expediat suma și vă rog să vă începeți lucrările. Despre mersul lucrării vă rog să ne comunicați din când în când. Totodată binevoiiți a confirma primirea sumei de 10.000 lei pentru a ne putea justifica în caz de lipsă. Dl. Prof. Dragomir mi-a fost comunicat la timpul său că ne va servi oricând cu eventualele deslușiri în cauză. Ce privește juriul voi face tot posibilul ca juriul să fie format din oamenii competenți în cauză. Eu cred însă și ar fi foarte bine din multe alte puncte de vedere că dacă Dl. Iorga, care se află în permanență în București, sau Dl. Dr. Lupaș care este deputat, ar fi invitați de noi ca să vadă lucrarea și s-ar exprima satisfăcător în cadrul unei declarațiuni în scris, ar fi de prisos cred, eu, ca să mai formăm juriu compus din oamenii Ardealului, date fiind greutățile cu călătoria de la Cluj la București. Aștept și părerea D-voastră. Fiind ocupat sunt cam neglijent cu scrisul acestei scrisori, pentru ce vă rog să mă scuzați.

Baia de Criș, la 27. IV. 1925.

Al D-voastră cu stimă Nicolae Turucu m.p.
Primpretor

Arh. Nat. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f.3 original.

X

N-o .22/1925 – Conf.
 Telegramă
 C. Medrea sculptor
 București, Strada Știrbey Vodă 144

Din cauza ninsorii și inundațiilor mari nu dispunem încă de o fotografie reușită a bustului; fiți liniștiți că imediat după ce dispunem de fotografie vă vom trimite și banii.

5. XII. 1925 Turucu, primpretor
 Exp. 5-I.ss.indescifrabil

Arh. Naț. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 14, ciomă.

XI

Die Notar ca membru în Comitetul de inițiativă pentru ridicarea bustului lui "Avram Iancu" în Baia de Criș.

Dvoastră ca membru activ în Comitet cunoașteți prea bine greutatea prin care am trecut cu toții pentru adunarea fondului necesar formării a doua oară a bustului marelui nostru erou "Avram Iancu" prin sculptorul Medrea din București. Cum și azi există încă la banca din loc. o datorie de circa 10.000 lei cu interese cu tot și având în vedere înțelesul nostru din anul trecut vă rog să binevoiți a contribui la plățirea acestei datorii prin acordarea unui ajutor din Casa Comunelor notariatului Dvoastră de la poziția "speze neprevăzute" și anume :

- 1) Notariatul Baia de Criș, Vața de Jos, și Rișculița câte 1200 lei;
- 2) Notariatul Ribița, Tomești câte 1000 lei;
- 3) Notariatul Birtin 800 lei.

Sumele de mai sus le veți vărsa în termen de 8 zile.

Baia de Criș la 12. X. 1926

N. Turucu

Arh. Naț. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 14, original.

XII

Mult Stimat Domnule Turucu

Telegrama Dvoastră am primit-o întârziată și am credința că până în prezent ați primit și bustul care a fost în ziua de 21 oct. expediat pe numele Dvoastră cu mare viteză, am și acum "scrisoarea de trăsură". Rog răspundeți de primirea lui, totodată vă rog respectuos a-mi remite și mica sumă rămasă cu adresa care va servi la publicarea în presă a noului monument.

Cu cele mai distinse sentimente,

C. Medrea

Str. Știrbei Vodă 144

Arh. Naț. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 11, original.

XIII

Romania
 Prefectura județului Hunedoara
 No : 2481/1925 pref
 Deva la 29 August 1925
 Obiect : Bustul Eroului Avram Iancu

Domnului Primpretor,
 Baia de Criș

Am luat cu plăcere la cunoștință raportul Dvoastră despre pregătirea bustului eroului național Avram Iancu prin sculptorul C. Medrea.

Despre așezarea bustului nou pe soclul celui vechiu în Baia de Criș ne veți încunoștința din timp având intențiunea să participăm și noi la acea lucrare.

Notariatul cercual Vața de Jos

A.S. prefect ss, indescifrabial

XIV

No. 836-1925

Domnule primpretor!
 Baia de Criș

Conform ord. De sub Nr. 22-1925 am onoarea a vă raporta că banii bugetați la comune pentru fondul bustul lui Avram Iancu în suma de lei 14.500 l-am solvit Comitetului de inițiativă în lunile iunie a.c. și în 2 Noiembrie 1925.

Vața de Jos la 9 Noiembrie 1925

A.S. Amos Turucu, notar

Arh. Nat. Deva, fond Pretura plasei Baia de Criș, dosar 2/1925, f. 9-10, copie și original.

**DIE BRIEFE DES NICOLAE TURUCU DER AEITER DES BEZIRKS BAIJA DE CRIS BEZÜGAICH ERWERBUNG
 DIE BÜSTE DER AVRAM IANCU IM 1925**

Zusammenfassung

Avram Iancu ist einer der hervorragendsten Führer der Revoation von 1848 in Siebenbürgen.

Der Verfasser zeigt in diesen Artikea den Briefwechsea zwischen Nicolae Turucu, der Aeiter des Bezirks Baia de Cris und dem Biadhauer Comeaiu Medrea aus Bukarest um zu machen ein Büste des Avram Iancu weacher war ein grosser Head für die rumänische Bevöakerung aus dem laten Komitat Zarand.